

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Ε΄.-ΤΕΥΧΟΣ Α΄. ΚΑΙ Β΄.

Ὅδεκ ἔστι περὶ ἔργου ἂν θεοτέρου ἄνθρωπος
βουλεύσασθε ἢ περὶ παιδείας καὶ κώτου καὶ
τῶν κώτου εἰκείων. (Πλάτ. Θεάγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ

10 — ΟΔΟΣ ΟΜΗΡΟΥ — 10

—
1882

νάγκης συνδιαλλαγὴν καὶ συμφιλίωσιν. Εἶναι λοιπὸν ὁ σκοπὸς τῶν ἀναλαβόντων τὴν ἐκδοσὶν τοῦ περιοδικοῦ ἀξιόλογος, οἱ δὲ Ἕλληνες, οἵτινες δὲν ἀνήκουν μὲν κυρίως εἰς τὴν χορείαν τῶν νεολατινικῶν φύλων, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ πλείοτερον παρὰ πρὸς πᾶν ἄλλο πλησιάζουσι, θὰ ὑποστηρίξωσιν ὅσον τὸ δυνατόν, εἴμεθα βέβαιοι, τὴν Revue du monde Latin. Τὸ συμβούλιον τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ ἀπαρτίζεται ὑπὸ τῶν διαφόρων ἀντιπροσώπων τῶν νεολατινικῶν χωρῶν, ἐν αὐτῷ δὲ προσεχῶς θὰ ἐκπροσωπηθῇ καὶ ἡ Ἑλλάς. Ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει περιέχεται καὶ ποίημα τοῦ κ. Γ. Μ. Βιζυηνοῦ *Ἡ τρελλὴ νόμφη*, ὅπερ εἶχεν ἤδη δημοσιεύσει ἡ Ἑστία.

Ἐξεδόθησαν (ἐν Βερολίῳ, τύποις Calvary 1883) ὑπὸ Flach οἱ Ἕλληνες βιογράφοι qui ab Hesychio pendent. Ὁ κ. Flach ἐκδοὺς παρὰ τῷ Τεῦδνέρῳ μεγάλην τοῦ Ἡσυχίου ἐκδοσὶν ἠθέλησεν ἔπειτα χάριν τῶν μὴ δῶνκμένων νὰ ἔχωσιν αὐτὸν τὸν Ἡσυχίον νὰ παρασκευάσῃ ἐκδοσὶν τῶν παρ' Ἡσυχίῳ βιογραφιῶν, τοῦτο δὲ καὶ ἔπραξεν ἐκδοὺς τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίον. Ἐτύπωσε δὲ μικροτέροις γράμμασιν ἐκείνους τοὺς βίους, οὓς νομίζει ἄλλοτρίους τοῦ Ἡσυχίου καὶ μᾶλλον παρεισφρήσαντας εἰς τοὺς ἄλλους, ἐν δὲ τῷ προλόγῳ αὐτοῦ προσπαθεῖ νὰ ὑποδηλώσῃ ποῦ πρέπει νὰ ἀποδοθῶσιν οἱ τοιοῦτοι βίοι. Εἰς τὸ βιβλίον, ὅπερ εἶναι ἐν γένει ἀξιοσύστατον ὡς πρὸ χειρον καὶ καθαρεύει ὅσον ἐνδέχεται κατὰ τὸ κείμενον, ἀκολουθεῖ καὶ πίναξ διευκολύνων τὴν εὔρεσιν ἐκάστου βίου.

Σ. Κ. Β.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΒΟΥΡΑΣ, ΕΛΙΚΗΣ, ΚΕΡΥΝΕΙΑΣ, ΛΕΟΝΤΙΟΥ, ΡΙΠΩΝ ΚΑΙ ΕΡΙΝΕΟΥ.

Ἡ παροῦσα διατριβὴ ἀπόσπασμα ἐξ ἀνεκδότου συγγράμματος τῶν «Ἀχαϊκῶν» δημοσιεύεται πρὸ ἐκείνου, ἐπειδὴ καθ' ἑκάστην συμπληρούμενον, ἀγνοοῦμεν πότε θὰ ἐκδοθῇ. Σπεύδομεν δὲ νὰ φέρωμεν εἰς φῶς τὸ μέρος τούτο, ὅπως ὀρισθῶσι σαφῶς καὶ ἀναμφιλέκτως αἱ θέσεις τῶν πόλεων Βούρας, Ἑλικῆς, Κερυνείας, Λεοντίου, Ριπῶν καὶ Ἐρινεοῦ, αἵτινες κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον κακῶς ὀρίσθησαν ὑπὸ τε τῶν ξένων καὶ τῶν Ἑλλήνων, ἐπὶ σαθρῶν ἀποδείξεων καὶ ἀβασίμων λόγων στηριχθέντων.

Ἐπιχειροῦμεν δὲ νὰ δρίσωμεν τὰς θέσεις τῶν εἰρημένων πόλεων ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων Πausανίου, Στράβωνος, Θουκυδίδου καὶ Πολυβίου καὶ τὰ περισωζόμενα καὶ καθ' ἑκάστην ἀνευρισκόμενα ἀρχαῖα μνημεῖα, ἅτινα ἐπισκέφθημεν ποιησάμενοι ἐπισταμένας καὶ λίαν ἀκριβεῖς ἐρεῦναι ἐπὶ τόπου. Ἐμελετήσαμεν καὶ τοὺς νεωτέρους, τοὺς τε ἀρχαιολόγους καὶ τοὺς περιηγητὰς τοὺς ἀρχαιολογήσαντας τὰ περὶ τούτων, ξένους τε καὶ Ἕλληνας· ἀλλ' ἐπειδὴ τούτων δὲ μὲν σφάλλεται κατὰ τοῦτο, ὃ δὲ ἀμαρτάνει κατ' ἐκεῖνο, καὶ θὰ ἦτο δεινὸς ἀγὼν, ματαιοπονία καὶ ἀπεραντολογία νὰ πολεμῶμεν τὰς ἐσφαλμένας γνώμας, αἵτινες εἰσὶ πολλαὶ καὶ ποικίλαι, ἐκρίναμεν καλὸν νὰ ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς λόγους ἐκείνους, οἵτινες πείθουσιν περὶ τῆς θέσεως ἑκάστης τῶν εἰρημένων πόλεων. Κατὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐπαναλαμβάνονται μὲν καὶ τινὰ ξένα, καὶ πρότερον ῥηθέντα, ἀλλὰ καὶ γνώμαι καὶ ἀνακαλύψεις καὶ πορίσματα ἡμετέρων πολυμύχθων ἐρευνῶν περιπλέκονται καὶ ἐξαφνίζονται. Ὁ ἐντριβῆς ὁμοῦ περὶ τὴν Γεωγραφικὴν Ἀρχαιολογίαν γνωρίζει τὰς προηγουμένας ἐργασίας καὶ δύναται νὰ διακρίνη ἐκεῖνας τῶν ἡμετέρων.

ΒΟΥΡΑ. Πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Αἰγίου, περὶ τὰς 3 ὥρας μακρὰν αὐτοῦ, ἀνυψοῦται ὁ βουνὸς τῶν «Ἁγίων Ἀσωμάτων» πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ ῥεεὶ ὁ Βουραϊκὸς ποταμὸς (κοινῶς Καλαβρυτινὸ ποτάμι) καὶ πρὸς δυσμὰς ὁ Κερυνίτης (κοινῶς ποτάμι τῆς Μπουφούσκιας), ἐπὶ δὲ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς αὐτοῦ κεῖται τὸ χωρίον Δερβένι ἢ Καλύβια τῆς Μαμουσιᾶς. Ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου τοῦ βουνοῦ τούτου, πρὸς τὸ νότιον μέρος αὐτοῦ, ἔκειτο ἡ πόλις Βούρα. Ἰχνη τῆς πόλεως ταύτης σφύζονται ἀρκετὰ μικρὸν μέρος τοῦ τείχους, λείψανα ναοῦ, οἷον τρίγλυφοι, φατνώματα, κιονόκρανα καὶ σπόνδυλοι ῥαβδῶτοι πώρου, κείμενα πάντα, πλὴν τοῦ τείχους, παρὰ τὰ εἰρήπια τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἡλίου. Κατὰ δὲ τὰς Ν καὶ Δ πλευρὰς καὶ ὑπωρείας αὐτοῦ, μάλιστα παρὰ τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον, πλείστοι τάφοι, καὶ πίθοι θέσιν τάφων ἐπέχοντες, ἀνωρύχθησαν καὶ ἐσυλήθησαν, ἐν οἷς εὐρέθησαν παντοῖα πολύτιμα τῆ Ἀρχαιολογία κτερίσματα, μεταξὺ τῶν ὀπείων καὶ μία περικεφαλαία. Νομίσματα δὲ, ἀγγεῖα καὶ ἄλλα ἀρχαῖα ἀντικείμενα καθ' ἑκάστην ἀνευρίσκονται ἐκεῖ ὑπὸ τῶν χωρικῶν τῶν ἐκχερσωσάντων καὶ καλλιεργούντων τὸ μέρος τοῦτο. Καὶ δὴ καὶ θέατρον διαγιγνώσκεται ἐπὶ τοῦ ὄροπεδίου, εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τῶν εἰρήπιων τοῦ τείχους, νοτίως αὐτοῦ, κατὰ τὸ πλεῖστον κεχωσμένον καὶ μόνον ἐδωλίων τινῶν ἐκφαινομένων καὶ ἐνὸς τοίχου τῆς σκηνῆς ἀνορ-

θουμένου, ἀνακύπτοντος ἐκ τοῦ χώματος, ὅπερ ἀπ' αἰώνων πιέζει τὰ στέρνα αὐτοῦ, ἀφώνων πλὴν εὐγλώττων μαρτύρων, ὅτι ἐκεῖ ἐξέλαμψε ποτὲ ἡ μουσα τοῦ Αἰσχύλου, Σοφοκλέους καὶ Εὐριπίδου. Περὶ τοῦ θεάτρου τούτου ἔγραψα ἄλλοτε τὰ δέοντα ἐν Παρνασσῷ, Τόμῳ Ε', τεύχει Θ'. Ἐκ πάντων δὲ τούτων καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πausανίου λέγοντος· «Ἐκ Κερυνείας δὲ ἐπανελθόντι ἐς τὴν λεωφόρον, καὶ ὀδεύσαντι οὐκ ἐπὶ πολὺ δεύτερα ἔστιν εἰς Βοῦραν ἀποτραπέσθαι ἀπὸ θαλάσσης ἐς δεξιάν, καὶ ἡ Βοῦρα ἐν ὄρει κεῖται» (Πausανίας Βιβλ. VII, XXV, 8) καὶ ὀλίγον κατωτέρω· «Καταβάντων δὲ ἐκ Βούρας ὡς ἐπὶ θάλασσαν ποταμὸς τε Βουραϊκὸς ὀνομαζόμενος καὶ Ἰρακλῆς οὐ μέγας ἐστὶν ἐν σπηλαίῳ» (Πausανίας Βιβλ. VII, XXV, 10), ἐξάγεται ἀριδῆλως, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ ἀρχαία Βοῦρα.

ΕΛΙΚΗ. Ἡ πόλις αὕτη, μίᾳ τῶν 12 τῆς Ἀχαϊκῆς συμπολιτείας οὔσα, καὶ ἔδρα αὐτῆς, ἥτις κατεποντίσθη, ἔκειτο περὶ τὴν θέσιν τὴν καλουμένην σήμερον «Πύργος τῆς Παπασημάκκυνας», παρὰ τὴν δεξιάν ὄχθην τοῦ Σελινοῦντος (κοινῶς ποταμίου τῆς Βοστίτσας) καὶ πλησίον τοῦ χωρίου Βαλιμίτικα, ὅπερ κεῖται παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Σελινοῦντος. Ὁ Πύργος τῆς Παπασημάκκυνας κεῖται πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Αἰγίου, ἀπέχων περὶ τὴν μίαν ὥρην αὐτοῦ. Ὅτι ἡ Ἐλίκη ἔκειτο ἐνταῦθα ἀποδείκνυται ἐναργῶς ἐκ τῶν ἐξῆς· Ὅτι ἐκεῖ τὸν πυθμένα τῆς θαλάσσης, ἐν ᾧ, ἐφ' ὅσον τις ἀπομακρύνεται τῆς ἀκτῆς προχωρῶν πρὸς τὰ ἐνδοτέρω, παρατηρεῖ ἡρέμα καὶ κανονικῶς κατερχόμενον, ὡς συνήθως καὶ ὅπως ἐπὶ πάσης τῆς πέριξ θαλάσσης, αἴφνης διακόπτεται ἀποτόμως τοῦτο καὶ εὐρίσκει αὐτὸν ὀργυιὰς κατωτέρω καὶ ὅτι ἐκεῖ τὸ δίκτυον τοῦ ἀλιέως ἀνχσύρει πολλάκις κεράμους, ἀγγεῖα καὶ ἄλλας ἀρχαιότητας ὑπὸ τῆς ἄλμης λελυμασμένας. Ταῦτα, νομίζομεν, εἶνε πειστικώτατα μαρτύρια, ὅτι ἐκεῖ ἐτάρῃ ὑπὸ τὸ ὕδωρ ἡ πόλις αὕτη, ἥς τὰ λείψανα ἐξάγει ἐκεῖθεν ἀρχαιολόγος δύτης τὸ δίκτυον. Ἐννοεῖται ὅτι βλάβαι προξενοῦντι τοῖς δικτύοις τῶν ἀλιέων ἐκ τούτων καὶ ἀραὶ ἐκφέρονται· τὸ δὲ λεγόμενον ὑπὸ τοῦ Ἐρατοσθένους, ὅτι ἤκουσε παρὰ τῶν πορθμένων, ὅτι ἐν τῷ πόρῳ ἴστατο ὀρθὸς Ποσειδῶν χαλκοῦς ἔχων ἱππόκαμπον ἐν τῇ χειρὶ καὶ φέρων κίνδυνον εἰς τοὺς διὰ δικτύων ἀλιεῖς, ἐὰν μὴ ἀληθεύῃ κατὰ γράμμα, φανερῶνει ὁμοίως τὰ ἐκ τῶν ἐρειπίων τῆς καταβυθισθείσης πόλεως παθήματα τῶν τότε ἀλιέων, ἅτινα ἐξακολουθοῦσι καὶ ἐπὶ τῶν ἀπογόνων αὐτῶν. Οἱ δὲ ἀλιεῖς διηγοῦνται, ὅτι ἐν ἄκρῳ νηνεμῖα καὶ ὑπὸ τὴν φωταυγεστάτην λάμψιν τοῦ Ἡλίου μεσουρανοῦντος

διαφρίνονται ἐπὶ τοῦ πυθμένου τῆς θαλάσσης τὰ ἐρείπια τῆς καταποντισθείσης πόλεως, ἅτινα καὶ ὁ Πausανίας εἶδεν. «Σύνοπτα δὲ καὶ Ἑλίκης ἐστὶ τὰ ἐρείπια, οὐ μὴν ἔτι γε ὁμοίως, ἅτε ὑπὸ τῆς ἄλμης λελυμασμένα» (Πausανίας Βιβλ. VII, XXIV, 43).

Ἐνταῦθα παρατηροῦμεν, ὅτι ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Πausανίου, ἐν τοῖς περὶ Ἑλίκης, παρεισέφρησε λάθος, ὅπερ ἔμεινεν ἀπαρατήρητον ὑπὸ τῶν ἐκδοτῶν. Ἐν Πausανίου Βιβλ. VII, XXIV, 42, φέρεται· «Σείσαντος δὲ ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θαλάσσης ἀναδραμούσης ΚΑΘΕΙΛΚΥΣΕΝ αὐτανδρον τὸ κύμα τὴν Ἑλίκην». Ἐρωτῶμεν πῶς εἶνε δυνατὸν ἡ θάλασσα νὰ καθελκύσῃ αὐτανδρον τὴν Ἑλίκην, δηλ. σύμπασαν τὴν πόλιν, τὴν ὕλην τῶν κρημισθεισῶν οἰκιῶν, ναῶν καὶ λοιπῶν οἰκοδομῶν καὶ τὸ ἄλλος τοῦ Ποσειδῶνος, ὅπερ μάλιστα κατὰ τὰ ἀμέσως προηγούμενα «καὶ δὴ καὶ τὸ ἄλλος τοῦ Ποσειδῶνος ἐπὶ τοσοῦτον ἐπέσχευεν ὁ κλύδων ὡς τὰ ἄκρα τῶν δένδρων σύνοπτα εἶναι μόνον», μετήνεγκεν καὶ ἐναπέθεσεν, ὡς εἶχεν, ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης; Πῶς ἦτο δυνατὸν ἡ θάλασσα ἀνυψωθείτα, ἐπανερχομένη ὕστερον, μετὰ τὸν σεισμόν, εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν νὰ συμπαρασύρῃ πᾶν ὅ,τι περιεῖχεν ἡ πόλις καὶ μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας νὰ σύρῃ καὶ ἐνκοθέσῃ εἰς τὸν ἑαυτῆς βυθὸν τὸ ἄλλος τοῦ Ποσειδῶνος, ὡς εἶχεν; Τοῦτο εἶνε ἀκατανόητον καὶ ἀνόητον, ἐκτὸς ἐὰν ὑποθέσωμεν, ὅτι ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης ἐτέλεσε τοῦτο τὸ θαῦμα. Ἀπερῶ δὲ πῶς καὶ αἱ οἰκίαι δὲν καθελκύσθησαν καθ' ὁμοίον τρόπον τῷ ἄλλει μετὰ τῶν ἐνοικούντων, ὥστε νὰ σχηματισθῇ ὑποβρύχιος πόλις μετὰ τῶν οἰκιῶν, τῶν ἑδῶν, τῶν κήπων καὶ τῶν περιβόλων κινουμένη καὶ ἐνεργουσα ὑφ' οὗς ὄρους καὶ αἱ ἐπίγειοι πόλεις.

Ἐχομεν ἀναμφιλέκτως φθορὰν κειμένου, ὅπερ ὀφείλει νὰ διορθωθῇ οὕτω· Σείσαντος δὲ ἐξαίφνης τοῦ θεοῦ, καὶ ὁμοῦ τῷ σεισμῷ τῆς θαλάσσης ἀναδραμούσης, ΚΑΤΕΚΛΥΣΕΝ αὐτανδρον τὸ κύμα τὴν Ἑλίκην.

Κατὰ τὴν γραφὴν ταύτην ἔχομεν τὴν ἐξῆς ἔννοιαν· ὅτι ἐγένετο σεισμός· καὶ σύναμα καθίζησις τοῦ ἐδάφους—ὅπερ δὲν λέγει μὲν ὁ συγγραφεὺς, ἀλλ' εἶνε φυσικώτατον καὶ ὀφείλομεν κατ' ἀνάγκην νὰ παραλάβωμεν ἐνταῦθα πρὸς συμπλήρωσιν καὶ κατανόησιν τοῦ ὅλου, μένοντος ἄλλως ἀδιανοήτου—καὶ ὅτι τότε ἡ θάλασσα εὐρούσα πρὸ αὐτῆς ἔδαφος ταπεινότερον ἐπροχώρησε καὶ ἐπλημμύρησεν ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου, ὅπερ σημαίνει τὸ «κατέκλυσεν αὐτανδρον τὴν Ἑλίκην». Ἦς τὰ μὲν ἐρείπια ἔκειντο ἐν τῷ πυθμένι τῆς θαλάσσης, ὡς ἔτυχον πεσόντα ὑπὸ τοῦ σει-

σμοῦ, τῶν δὲ δένδρων μεινάντων, ὡς εἶχον καὶ πρὸ τοῦ σεισμοῦ, ἐφαίνοντο μετέπειτα, μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, αἱ κορυφαί. Ἡ διόρθωσις αὕτη καθ' ἑαυτὴν ἰσχυρὰ, ἅτε στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῶν φυσικῶν νόμον, ἐνισχύεται καὶ ἐπικυροῦται καὶ ὑπὸ ἄλλου χωρίου τοῦ ἰδίου Πausανίου. Ὁ περιηγητὴς ἐν βιβλ. VII, VII, 2, λέγει· «Ἀθροίζεσθαι δὲ ἐς Αἰγίον σφισιν ἔδοξεν· αὕτη γὰρ μετὰ Ἑλικὴν ἐπικλυσθεῖσαν πόλεων ἐν Ἀχαΐα τῶν ἄλλων δόξῃ προεἶχεν ἐκ παλαιοῦ καὶ ἴσχυεν ἐν τῷ τότε».

ΚΕΡΥΝΕΙΑ. Πρὸς τὰ ΝΑ τοῦ Αἰγίου καταλήγει τὸ ὄρος Κερύνεια ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἀρκαδίας ἀρχόμενον, οὗτινος τὸ βορειότατον ἄκρον ὀνομαζομένη τῷ μεγίστῳ στρατηγῷ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως Κολοκοτρώνη τὰ ΝΑ κράσπεδα τοῦ Κολοκοτρώνη βρέχει ὁ ποταμὸς Κερυνίτης, ἐπὶ δὲ τῆς βορείου ὑπερείας αὐτοῦ κεῖται τὸ χωρίον Ρυζόμυλος καὶ πλησίον τούτου ἕτερον χωρίον, τὸ Ζευγαλατεῖο. Ἡ βορείος πλευρὰ τοῦ Κολοκοτρώνη ἀνυψοῦται κλιμακκοειδῶς διὰ τριῶν βαθμίδων. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς κατωτάτης βαθμίδος κεῖται νῦν τὸ χωρίον Γαρδενά, ΒΑ δὲ αὐτοῦ, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πεδίου, παρὰ τὸ νατῆδιον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἀνηγείρετο τὸ πάλαι ἡ Κερύνεια. Τοῦτο ἀποδεικνύουσι τὰ παρὰ τὸν Ἁγίον Γεώργιον, ἐπὶ τριῶν διαφόρων μερῶν σωζόμενα ἀρχαῖα τείχη καὶ τὰ πανταχοῦ ἐκεῖ ἐγκατεσπαρμένα θραύσματα ἀρχαίων κεράμων καὶ ἀγγείων. Τὸ μέρος δὲ τοῦτο συμφωνεῖ πληρέστατα ἐκείνω, ὅπερ ὀρίζει ὁ Πausανίας λέγων «Μετὰ δὲ Ἑλικὴν ἀποτραπήσῃ τε ἀπὸ θαλάσσης ἐς δεξιάν, καὶ ἤξει ἐς πόλισμα Κερύνειαν· ὄκισται δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον ἐν ὄρει, καὶ οἱ τὸ ὄνομα ἢ δυνάστης ἐπιχώριος ἢ ὁ Κερυνίτης ποταμὸς πεποίηκεν, ὃς ἐξ Ἀρκαδίας καὶ ὄρους Κερυνείας ῥέων Ἀχαιοῦς τοὺς ταύτη παρῆξεισι» (Πausανίας βιβλ. VII, XXV, 5) καὶ ὁ Στράβων· «Αὐτοῦ δὲ καὶ ἡ Κερύνεια ἐπὶ πέτρας ὑψηλῆς ἰδρυμένη» (Στράβων βιβλ. 8 κ. 387).

Ἡ θέσις τῆς Κερυνείας ἔχει θεάν πολλῶ ὑπερτέραν τῆς τοῦ Αἰγίου, ὅπερ ὁμολογεῖται ὑφ' ἀπάντων ἔχον λαμπροτάτην.

Περὶ δὲ τῆς θέσεως τοῦ ἀρχαίου Αἰγίου, τῆς τε ἀκροπόλεως καὶ πόλεως, τῆς θέσεως τῶν ἀρχαίων οἰκοδομημάτων, περὶ τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀρχαίων μνημείων καὶ περὶ τινῶν ἄλλων σχετικῶν, θέλομεν δημοσιεύσῃ προσεχῶς ἰδίαν, ἐκτενῆ πραγματείαν.

ΛΕΟΝΤΙΟΝ. Πρὸς τὰ ΝΔ τοῦ Αἰγίου, περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν μακρὰν, ἀνυψοῦται γήλοφος, ὅστις ἐκ τοῦ τραπεζοειδοῦς σχήμα-

τος αὐτοῦ, καλεῖται κοινῶς Τραπεζά, διαιρεῖται δὲ εἰς ἄνω καὶ κάτω Τραπεζάν. Τὴν δυτικὴν ὑπώρειαν τῆς Τραπεζᾶς περιβρέχει ὁ ποταμὸς Μεγανίτης (κοινῶς Γαῖδουροπινίχτης), πρὸς Νότον δ' αὐτῆς κυλίωνται ἐν χειμῶνι καὶ θετοῖς τὰ ὕδατα τοῦ χειμάρου τῆς Μελιαγκοῦς. Τὸ ἔδαφος ἑκατέρας τούτων εἶνε τανῦν ἄδενδρον καὶ ἀκαλλιέργητον χρησιμεῦον πρὸς νομὴν καὶ μόνον ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τῆς κάτω Τραπεζᾶς ἤρξατο ἐσχάτως ἡ φύτευσις σταφιδαμπέλων.

Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἄνω Τραπεζᾶς προκύπτουσιν ἐκ τῶν χόρτων καὶ τῶν ἀκανθῶν τὰ ἐρείπια ἀρχαίων, οὐχὶ μικρῶν οἰκοδομημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνω σειρὰν οἰκοδομήματος ἐκ τεσσάρων ὀγκωδῶν λίθων συνισταμένου, ἀλλαχοῦ ἀρκετοὺς σπονδύλους, ἐγγὺς ἀλλήλων, δωρικοῦ κίονος, λίθου πώρου, ἐπιμελῶς λελαξευμένους καὶ κιονόκρανον μετὰ τεσσάρων ἱμάντων, τοῦ ἰδίου λίθου, φέρον ὀπὴν διὰ τὸν μόλυβδον. Τὰ ἐνταῦθα ἐρείπια μαρτυροῦσι ναὸν εὐρειῶν διαστάσεων.

Ἐπὶ τοῦ Ν καὶ ΝΔ ἄκρου τῆς ἄνω Τραπεζᾶς, ἐπὶ τεσσάρων διαφόρων μερῶν, ἐγγὺς ἀλλήλων κειμένων, ἀνορθοῦνται τὰ λείψανα ἀρχαίου τείχους. Καὶ δὴ ἐπὶ μὲν τοῦ ΝΔ ἄκρου, παρὰ τὰ ἐρείπια χριστιανικοῦ ναΐδίου, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ἐκ Βορρᾶ πρὸς Νότον βαίνουσα, σειρὰ πολυγωνίου ρυθμοῦ· ἐπὶ δὲ τοῦ πρὸς Νότον ἄκρου σώζεται τὸ τεῖχος ἐπὶ τριῶν μερῶν, ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς βαῖνον· καὶ πρῶτον μὲν, τὸ δυτικώτερον, πολυγώνιον, δεύτερον δὲ μικτόν, ἄνωθι πολυγώνιον καὶ κάτωθι ἰσόδομον, μάλιστα ἐν μέσῳ αὐτοῦ, τὸ πρὸς ἀνατολὰς ἄκρον, σχεδὸν ὅλον ἰσόδομον καὶ τρίτον, τὸ ἀνατολικώτερον, πολυγώνιον. Καθόλου δ' εἰπεῖν, τὸ τεῖχος τοῦ πολυγωνίου ρυθμοῦ, τὸ δὲ ἰσόδομον μέρος, ὡς φαίνεται, εἶνε μεταγενεστέρα ἐπισκευή. Παρατηρητέον δὲ, ὅτι τὰ ἐπὶ τῆς νοτίου ἄκρας μέρη τοῦ τείχους δὲν κείνται ἐπὶ τῆς αὐτῆς εὐθείας, τοῦ τρίτου, τοῦ ἀνατολικωτέρου, κειμένου ὀλίγον κατωτέρω ἢ τοῦ νοτιώτερου τοῦ δευτέρου.

Ἄπαντα τὰ εἰρημένα μνημεῖα μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο πόλις καὶ ὡς ἐξάγεται, οὐχὶ μικρά. Ἀλλὰ τίς αὕτη; Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸ Λεόντιον.

Ἄπορον φαίνεται, πῶς ὁ Πausανίας καὶ ὁ Στράβων οὐδεμίαν μνημεῖαν ποιοῦνται τῆς πόλεως ταύτης. Μόνον ὁ Πολύβιος ἀναφέρει αὐτήν, ἀλλ' ἐκ τῶν χωρίων τοῦ Πολυβίου οὐδαμῶς δυνάμεθα νάντλήσωμεν ἀποδείξεις πρὸς ὄρισμόν τῆς θέσεως αὐτῆς. Ἀσφαλῆ βεβαίως ἀπόδειξιν τῆς θέσεως, ἐνθα ἔκειτο τὸ Λεόντιον ἢ τίς ἡ πόλις, εἰς ἣν ἀνήκουσι τὰ ἐπὶ τῆς

Τραπεζᾶς ἐρείπια, θὰ παρείχαν ἐπιγραφή τις· Ἄλλὰ τοιαύτη οὔτε ἀλλαχοῦ εὑρέθη οὔτε ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς, ἐν ἣ ὁμοίως οὔτε ἀρχαιολογική τις ἔρευνα ἐγένετο μέχρι σήμερον οὔτε καλλιέργεια, ἐξ ὧν ἠδύνατο νὰ προέλθῃ εἰς φῶς ἀρχαιότης τις. Διὰ ταῦτα ἀναγκαζόμεθα νὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς σωζόμενα ἐρείπια προσπαθοῦντες, ὅπως ἐκ τῆς θέσεως, ἣν ἔχουσιν ἐπὶ τῆς Ἀχαΐας καὶ ἐκ τῆς σημασίας, ἣν κέκτνται, νὰ ἐξαγάγωμεν τί μαρτυροῦσιν, τί ἀποδεικνύουσιν.

Τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς κειμένα ἐρείπια τείχους, μεγάλου ναοῦ καὶ ἄλλων, οὐχὶ εὐτελῶν καὶ ἀσημάντων οἰκοδομημάτων, μαρτυροῦσιν, ὅτι ἐκεῖ ἠγαίρετο ποτὲ πόλις καί, ὡς προείπον, οὐχὲ μικρά, ὅπερ ἄλλως μαρτυρεῖ καὶ ὁ εὐρύς χώρος τῆς Τραπεζᾶς, ἣν κατεῖχεν, ὡς ἐξάγεται, ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν ἐρειπίων, εὐρισκομένων ἐπὶ διαφόρων σημείων, μεμακρυσμένων ἀλλήλων, καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν ἐπιφάνειαν αὐτῆς. Ἡ δὲ θέσις τῆς Τραπεζᾶς ἐπὶ τῆς ἀρχαίας Ἀχαΐας εἶνε τοιαύτη, ὥστε δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς μετὰ μεγίστης πιθανότητος τὴν θέσιν τοῦ Λεοντίου. Πόλις τις ἄλλη Ἀχαϊκή, πολλῶ δ' ἥττον Ἀρκαδική, μεταξὺ Αἰγίου καὶ Φαρῶν δὲν μνημονεύεται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Ἐκτὸς τούτου εἶνε γνωσταὶ ἤδη αἱ θέσεις, ἐνθα ἔκειντο αἱ ἄλλαι, αἱ πρὸς τοῦτο τὸ μέρος, πόλεις τῆς Ἀχαΐας, πρὸς αἷ ἠδύνατο νὰ ἐπέλθῃ σύγχυσις, ἡ Κερύνεια καὶ αἱ Ῥύπαι, εὐρεθέντων τῶν ἐρειπίων αὐτῶν ἐκεῖ, ἐνθα ὁ Πausanίας καὶ ὁ Στράβων ὀρίζουσιν. Ἐκ τούτων ἀρκούντως, νομίζομεν, καταδεικνύεται, ὅτι ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς ἔκειτο τὸ Λεόντιον.

Τινὲς εἰκασαν, ὅτι ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς ἔκειτο εἰς προϊστορικοῦς χρόνους τὸ Αἶγιον καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐγκαταλειφθείσης τῆς θέσεως ἐκείνης ἔκτισαν οἱ Αἰγίειοι πόλιν ἐκεῖ, ἐνθα ἔκειτο ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων τὸ Αἶγιον. Ἄλλὰ τὴν εἰκασίαν ταύτην πολεμεῖ τὸ ἰσοδόμου ρυθμοῦ μέρος τοῦ τοίχους, ὅπερ μαρτυρεῖ νεωτέραν, ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ἐπισκευήν, τὰ λείψανα τῶν οἰκοδομῶν καὶ μάλιστα τοῦ ναοῦ, τέχνης τῶν ἱστορικῶν χρόνων ὄντα καὶ τέλος ἡ παράδοσις, ἣν ἀναφέρει ὁ Πausanίας. «Πρὸς θαλάσση δὲ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἐν Αἰγίῳ, καὶ μετ' αὐτὸ Ποσειδῶνος, Κόρης τε πεποιήται τῆς Δήμητρος, καὶ τέταρτον Ὀμαγυρίῳ Διὶ. Ἐνταῦθα Διὸς καὶ Ἀφροδίτης ἐστὶ καὶ Ἀθηνᾶς ἀγάλματα. Ὀμαγυρίος δὲ ἐγένετο τῷ Διὶ ἐπὶ κλησίς, ὅ-ι Ἀγαμέμνων ἠθροισεν ἐς τοῦτο τὸ χωρίον τοὺς λόγου μάλιστα ἐν τῇ Ἑλλάδι ἀξιους, μεθέξοντας ἐν κοινῷ βουλῆς καθ' ὅντινα χρῆ τρόπον ἐπὶ ἀρχῆν τὴν Πριάμου στρατεύεσθαι». (Pausanias βιβλ. VII, XXIV, 2). Ἐτέραν δὲ εἰκασίαν ἡμετέ-

ραν, ὅτι δυνατὸν ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς νὰ ἔκειτο φρούριον τῶν Ἀιγίων, χρησιμεύον πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ ἐνδεχομένων προσβολῶν τῶν πρὸς Νότον Ἀρκάδων, καθόσον τοῦτο τὸ μέρος τοῦ Αἰγίου πρὸς Νότον ἦτο ἀνυπεράσπιστον, τῆς Κερυνείας καὶ Βούρας κατεχουσῶν τὸ ἄλλο μέρος τῆς νοτίου ζώνης αὐτοῦ, δὲν δύναμαι νὰ ὑποστηρίξω, διότι, ἐν ᾧ οὐδεμία ἀρχαία παράδοσις ἔστω καὶ πόρρωθεν καὶ δι' ὑπαινιγμῶν περιθάλλει αὐτήν, τὰ ἐπὶ τῆς Τραπεζᾶς περισσθέντα ἀρχαία μνημεία, μαρτυροῦντα πόλιν μεγάλην, ἀποκρούουσιν.

ΡΥΠΑΙ. Περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν ὥραν πρὸς τὰ ΒΔ τοῦ Αἰγίου, παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ Φοίνικος (κοινῶς Σαλμενίκου) ὑψοῦται ἡ ἀνατολικωτάτη δευρὰ τοῦ Παναχαϊκοῦ ὄρους (κοινῶς Βωδιᾶ). Ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς δευράδος ταύτης κεῖνται δύο χωρία, ἄνω μὲν ἡ Ζήρια, ἐπὶ τῶν κατωτάτω δὲ αἱ Καμάραις, ἀφ' ὧν μικρὸν, περὶ τὸ ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, ἀπέχει ἡ θάλασσαν. Ἐν ταῖς Καμάραις ἀνευρέθησαν κτίρια Ῥωμαϊκὰ ἀψιδωτά, ἐξ ὧν ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα τὸ χωρίον τοῦτο, καὶ κιονίσκοι κυλινδροειδεῖς καὶ καθ' ἑκάστην ἀνευρίσκονται ἀγγεῖα καὶ πλάκες ἀνεπίγραφοι, εἰ δὲ καὶ ἐνεπίγραφοι, οὐκ οἶδαμεν, διότι κατὰ τὰ εἰθισμένα, αὐταὶ θραύονται καὶ χρησιμοποιοῦνται ὡς ὕλη πρὸς οἰκοδομήν, καὶ ἄλλαι ἀρχαιότητες.

Ταῦτα εἰσὶν ἱκανά, νομίζομεν, ὅπως πείσωσιν ἡμᾶς, ὅτι ἐνταῦθα ἔκειτο πόλις καὶ βεβαίως αἱ Ῥύπαι, ἀφοῦ δὲν ἀναφέρεται ἄλλη τις Ἀχαϊκὴ πόλις πρὸς τοῦτο τὸ μέρος καὶ ἀφοῦ ὁ Πausanίας πρὸς τοῦτο τὸ μέρος θέτει αὐτὴν λέγων· «Ὀλίγον δὲ ὑπὲρ τὴν λεωφόρον Ῥυπῶν ἐστὶ τὰ ἐρείπια» (Pausanias βιβλ. VII, XXIII, 4). Τὸ χωρίον δὲ τοῦτο, αἱ Καμάραις, ὡς παραδεχόμεθα, κεῖται ὀλίγον ὑπὲρ τὴν ἀρχαίαν λεωφόρον, ἣτις, πιστεύομεν, ἦτο ἡ αὐτὴ καὶ ἡ σημερινή, ἣτις διέρχεται διὰ τῆς πεδιάδος, πρὸς Βορρᾶν τοῦ χωρίου, εἰς μικρὰν ἀπ' αὐτοῦ ἀπόστασιν, διότι ἀφ' οὗ ὑπάρχει πεδιάς, δὲν θὰ προετίμων βεβαίως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες νὰ κατασκευάσωσιν ὁδὸν ἐπὶ τοῦ ὄρους.

Αἱ Ῥύπαι εἶχον καὶ δῆμον Λευκτρον καλούμενον, ὡς μαυθάνομεν ἐκ τοῦ Στράβωνος, ὅστις ἐν Βιβλ. 8, 387 λέγει· «Τῆς δὲ Ρυπίδος καὶ τὸ Λευκτρον ἦν, δῆμος τῶν Ρυπῶν». Ποῦ δὲ ὁ δῆμος οὗτος ἔκειτο, δὲν δύναμαι νὰ ὀρίσω μὴ ὑπαρχουσῶν ἀποχρῶσῶν ἀποδείξεων· ἐπιτρέπεται ὁμως νὰ εἰκάσωμεν, ὅτι ἔκειτο ἐπὶ τῆς πεδιάδος, τῆς μεταξὺ τῶν ποταμῶν Φοίνικος καὶ Μεγανίτου, μάλιστα ἐπὶ τῆς περιφερείας τοῦ χωρίου Μουρλᾶ, ἐνθα ἀνευρίσκονται, ὡς ἤκουσα, ἑκάστοτε ἀρχαιότητες.

Ὁ δὲ Ἐρινεὸς τῆ Ρυπίδι χώρα κείμενος, καὶ λιμὴν ὦν αὐτοῦ (Θουκυδίδης Βιβλ. VII, 34) ἔκειτο ἐκεῖ, ἐνθα ἡ θέσις ἡ καλουμένη νῦν «τοῦ Δαμπίρη τὰμπέλια», ἐν ἣ ὑπάρχει εὐρὺς ὄρμος ἀσφαλῆς, ἐν ᾧ καταφεύγουσιν ἐν καιρῷ τρικυμίας τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα πρὸς ἐκεῖνο τὸ μέρος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου. Ὁ Ἐρινεὸς ἐχρησίμευε τὸ πάλαι καὶ ὡς λιμὴν τοῦ Αἰγίου, οὕτινας ἡ θάλασσα εἶνε λίαν ἀνοικτὴ καὶ εὐπρόσβλητος ὑπὸ τοῦ ἰσχυροῦ ρεύματος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

ΣΠΥΡΙΔΩΝ Γ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

(Ἀπόφοιτος τῆς Φιλολογίας).

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
 ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
 ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΠΕΤΡΙΔΗΣ